

І.С. Миронюк (Київ, Ужгород)

ПРОГРАМА ПРОТИДІЇ ПОШИРЕННЮ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ/СНІДУ В СЕРЕДОВИЩІ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ ЗАКАРПАТТЯ У СПІВПРАЦІ З УКРАЇНСЬКОЮ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ

ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України»
Закарпатський центр профілактики та боротьби із СНІДом

Наведено результати розробки оригінальної регіональної програми протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДУ в середовищі трудових мігрантів Закарпаття як регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ. Програма реалізується у співпраці з Мукачівською Єпархією Української Православної Церкви та адаптована з урахуванням основ традиційного християнського вчення Православної Церкви.

Ключові слова: ВІЛ-інфекція/СНІД, трудові мігранти, Церква, Закарпаття.

Профілактика поширення ВІЛ-інфекції/СНІДУ є одним з основних напрямів діяльності як у чинній Загальнодержавній програмі забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду і підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 рр. [11], так і в Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДУ на 2014–2018 рр. [13]. В умовах концентрованої стадії епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДУ, яка спостерігається в Україні [1], заходи протидії епідемії, у т.ч. профілактики інфікування, необхідно фокусувати на групах підвищеного ризику інфікування ВІЛ [15]. У Закарпатській області регіональною групою підвищеного ризику інфікування ВІЛ є група трудових мігрантів [4], а це зумовлює необхідність впровадження окремих програм профілактики зараження ВІЛ у цій специфічній групі населення. Однією з особливостей даної групи населення є короткі періоди перебування протягом року за місцем постійного проживання, які переважно співпадають із періодами святкування Великих християнських свят: Різдва Христового та Великодня [5]. Водночас, саме в ці періоди медичні працівники не мають змоги вийти на представників групи трудових мігрантів у зв'язку з державними вихідними днями. В Україні уже є значний досвід участі церков і релігійних організацій у боротьбі з поширенням епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДУ та роботи з людьми, що живуть із ВІЛ [14]. Зокрема, значні досягнення в цьому напрямі служіння відзначаються у представників духовенства Української Православної Церкви – УПЦ (Московсь-

кого Патріархату), що відображено у відповідній концепції [2]. Основні напрями роботи в програмах протидії епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДУ в усіх церквах і релігійних організаціях приблизно однакові: душпастирство; освітні програми серед священників (пасторів) і парафіян; організація церковних реабілітаційних центрів для ВІЛ-інфікованих і наркозалежних осіб; видання та розповсюдження спеціалізованої літератури [14]. Водночас, програми первинної профілактики інфікування ВІЛ серед окремих груп населення священнослужителями в Україні практично не впроваджені, хоча цей напрям протидії епідемії є актуальним.

Мета роботи – розробити та впровадити регіональну програму співпраці медичної галузі та Мукачівської Православної Єпархії УПЦ у напрямі протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДУ в середовищі регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ – трудових мігрантів та їх найближчого оточення.

Матеріали та методи

Розробка регіональної програми базувалася на використанні логічної схеми процесів планування, моніторингу та оцінки, формулювання цілей і завдань програми [3]. При розробці програми застосовувалися статистичні методи, метод системного підходу, бібліосемантичний та концептуального моделювання. Завдання і заходи регіональної програми формувалися на основі завдань і заходів Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування,

догляду і підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 рр. [11], індикатори ефективності розроблялися відповідно до вимог Єдиної системи моніторингу та оцінки ефективності заходів, спрямованих на запобігання поширенню епідемії ВІЛ-інфекції [10] за допомогою методики розрахунку показників Національного плану моніторингу та оцінки виконання Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 рр. [11]. При розробці заходів використовувалися результати власних досліджень регіональних особливостей поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу [7, 8], а також ролі трудових мігрантів та їх найближчого оточення в розвитку епідемії у Закарпатській області [3, 6]. При розробці заходів програми враховувалися основи традиційного християнського вчення УПЦ.

Результати дослідження та їх обговорення

У результаті визначено наступну мету регіональної програми співпраці медичної галузі та Мукачівської Православної Єпархії УПЦ у напрямі протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ – трудових мігрантів та їх найближчого оточення в Закарпатській області: запобігання новим випадкам інфікування ВІЛ у групі трудових мігрантів Закарпаття, поліпшення виявлення ВІЛ-інфекції та забезпечення переважно раннього виявлення випадків інфікування в даній групі населення. Оцінка досягнення поставленої мети проводилася за результатами досягнення індикатора впливу програми: стабілізація питомої ваги виявлених ВІЛ-інфікованих трудових мігрантів стосовно кількості взятих на диспансерний облік дорослих у 2013 р. на рівні 55% (прогнозований показник на кінець 2012 р.) із наступним щорічним зниженням на 5%. Структура даної програми наведена на рисунку.

Враховуючи те, що Закарпатська область відноситься до регіонів низького поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу [1], в програмі не виділений окремий компонент «Догляд та підтримка людей, що живуть з ВІЛ», який є традиційним серед напрямів роботи релігійних організацій у протидії епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні [14]. Найбільш важливим на етапі впровадження програми був «Організаційно-методичний компонент», що передбачав заходи налагодження ефективного партнерства фахівців служби протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та духовенства як на обласному рівні, так і на рівні окремих населених пунктів. Забезпечення комунікації з метою налагодження співпраці між лікарями регіонального центру профілактики та боротьби із СНІДом, фахівцями районних/міських кабінетів «Довіри» та керівництвом Єпархії і священни-

ками в окремих приходах проходило в формі «круглих столів», робочих зустрічей та обговорень. Важливим аспектом цього напрямку роботи була участь представника Єпархії в роботі обласної ради з питань протидії туберкульозу та ВІЛ-інфекції/СНІДу при обласній державній адміністрації. Компонент «Підготовка провайдерів послуг» програми забезпечив умови ефективної реалізації священниками у співпраці з лікарями заходів програми, які передбачали надання інформаційних і окремих медичних послуг безпосередньо представникам цільової групи програми: трудовим мігрантам та їхньому найближчому оточенню. Підготовка священників проводилася у вигляді циклів навчальних семінарів з основних питань ВІЛ-інфекції/СНІДу, особливостей проведення профілактичного та мотиваційного консультування представників цільової групи програми з питань профілактики інфікування, зміни поведінки в бік більш безпечної щодо інфікування ВІЛ і залучення до послуг тестування на наявність антитіл до ВІЛ та інфекцій, що передаються статевим шляхом (ІПСШ). Важливим напрямом роботи в інформаційно-освітньому компоненті програми стала розробка спеціальних та адаптація наявних інформаційно-просвітницьких матеріалів з урахуванням особливостей традиційного християнського вчення, зокрема, аспект заперечення використання презервативів як засобу індивідуальної профілактики інфікування ВІЛ.

Компонент «Моніторинг і оцінка ефективності заходів» програми включав у себе індикатори ефективності заходів програми: 7 показників процесу та 2 показники впливу (табл.).

Окремі індикатори ефективності (показники № 3/41; 4/42 та 8/40) даної регіональної програми включені до переліку індикаторів ефективності Обласного плану моніторингу та оцінки ефективності заходів, спрямованих на запобігання поширенню епідемії ВІЛ-інфекції, за яким регіон звітує на національний рівень про стан виконання заходів Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду і підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 рр. Для кожного показника індикаторів ефективності визначені: базове та цільове значення, відповідальні за збір і подання, періодичність збору показника та методи обчислення. Даний набір показників ефективності заходів програми дасть змогу проводити оцінку ефективності виконання окремих заходів як у процесі їх виконання, так і за результатами реалізації програми в цілому.

Висновки

В умовах регіональної епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу з високим рівнем поширення ВІЛ в окремих специфічних групах населення, таких як трудові мігранти та їхнє найближче оточення в Закарпатській області, необхідно розробити та впровадити окремі

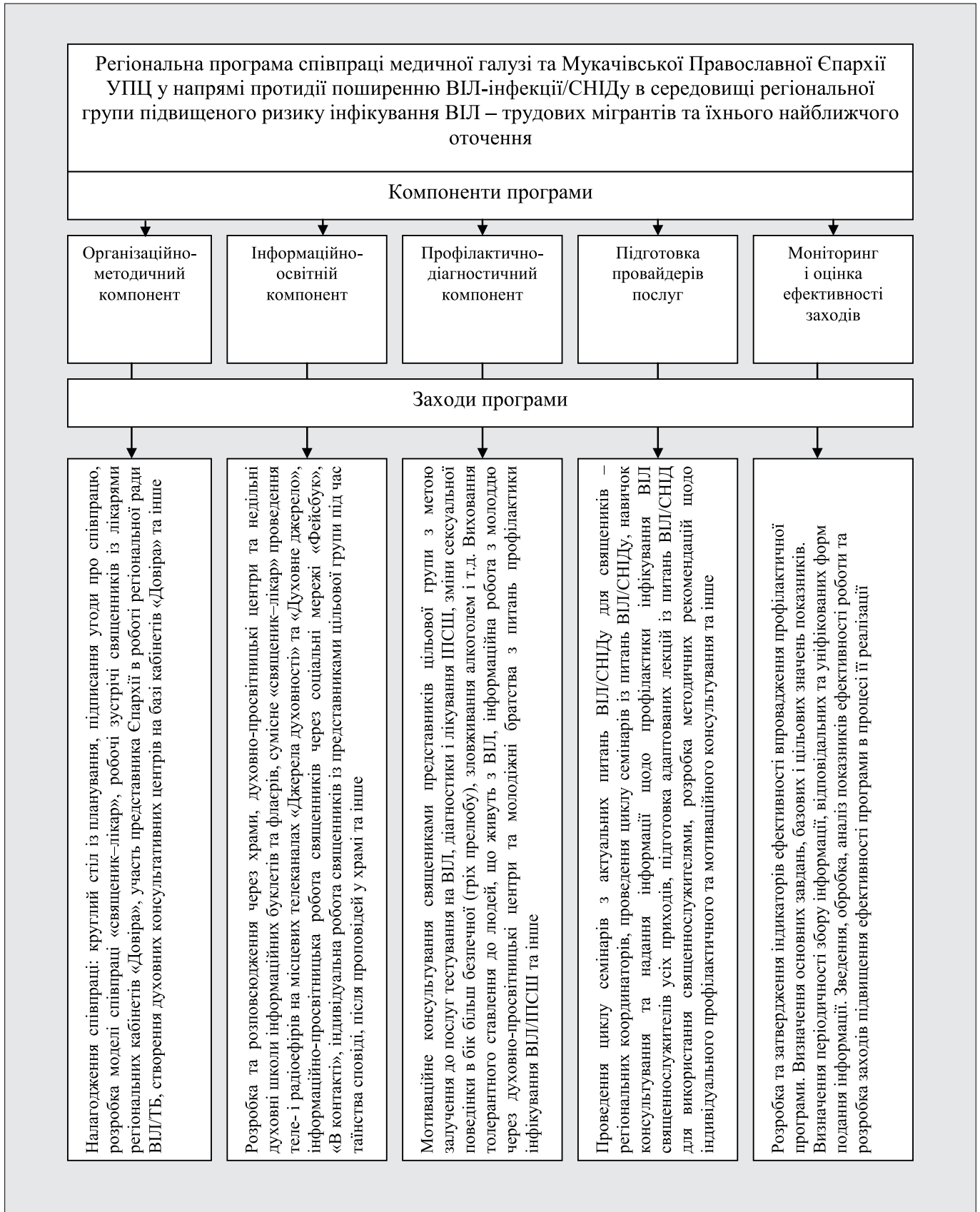

Рис. Структура регіональної програми співпраці медичної галузі та Мукачівської Православної Єпархії Української Православної Церкви в напрямі протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ – трудових мігрантів та їхнього найближчого оточення

Таблиця

Показники індикаторів ефективності заходів регіональної програми співпраці медичної галузі та Мукачівської Православної Єпархії в напрямі протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ – трудових мігрантів та їхнього найближчого оточення

№ показника	Показники індикаторів ефективності заходів програми
<i>Показники процесу</i>	
1	Кількість розповсюджених через ресурси УПЦ інформаційно-просвітницьких матеріалів (буклетів, флаєрів тощо) з питань профілактики ВІЛ-інфекції/Сніду в середовищі трудових мігрантів та їхнього оточення
2	Кількість теле- і радіоефірів за участю фахівців служби СНІДу й представників УПЦ
3/41*	Відсоток осіб із числа представників групи трудових мігрантів та їхнього найближчого оточення, які пройшли тестування на наявність антитіл до ВІЛ протягом останніх 12 місяців і знають свої результати
4/42*	Відсоток охоплених заходами програми первинної профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу представників групи трудових мігрантів та їхнього оточення
5	Відсоток охоплення священнослужителів навчаннями з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу
6	Кількість спільних заходів лікарів кабінетів «Довіра» та представників УПЦ міст / районів щодо: 1) активного залучення трудових мігрантів до тестування на антитіла до ВІЛ з урахуванням термінів перебування за місцем проживання (релігійні свята); 2) залучення трудових мігрантів до програм діагностики і лікування ІПСШ
7	Відсоток охоплення групи трудових мігрантів та їхнього оточення програмами профілактики та лікування ІПСШ
<i>Показники впливу</i>	
8/40*	Поширеність ВІЛ-інфекції в середовищі трудових мігрантів та їхнього найближчого оточення
9	Питома вага виявлених ВІЛ-інфікованих трудових мігрантів щодо кількості взятих на диспансерний облік дорослих

Примітка: * – показники Обласного плану моніторингу та оцінки ефективності заходів, спрямованих на запобігання поширенню епідемії ВІЛ-інфекції.

регіональні програми протидії епідемії саме в цих особливих групах населення та віднайти потенційно ефективні партнери реалізації таких програм. У випадку Закарпаття (в умовах високого рівня релігійності населення та значного переважаючого сільського населення), в програмах протидії поширенню ВІЛ-інфекції/СНІДу в середовищі регіональної групи підвищеного ризику інфікування ВІЛ, таким партнером медичних працівників у реалізації програм є представники церков та релігійних організацій. Саме священники можуть забезпечити широке охоплення представників цієї групи

населення регіону в періоди їх короткочасного перебування за місцем постійного проживання (періоди Великих християнських свят).

Перспективи подальших досліджень полягають у проведенні динамічного моніторингу та оцінки ефективності впровадженої регіональної програми та розробки заходів підвищення її ефективності. Окремим напрямом планується залучення спеціалістів первинної ланки надання медичної допомоги населенню до реалізації заходів даної регіональної програми.

Список літератури

1. ВІЛ-інфекція в Україні : інформ. бюлетень № 38. – К. : МОЗ України, Укр. центр профілактики і боротьби зі СНІД, 2012. – 20 с.
2. Концепція участя Русской Православной Церкви в борьбе с распространением ВИЧ/СПИДа и работе с людьми, живущими с ВИЧ/СПИДом. – М., 2005. – 79 с.
3. Миронюк І. С. Визначення поведінкових ризиків ВІЛ-інфікованих жителів Закарпаття, пов'язаних із трудовою міграцією / І. С. Миронюк // Туберкульоз. Легеневі хвороби. ВІЛ-інфекція. – 2012. – № 2 (9). – С. 97–102.

4. *Миронюк І. С.* Регіональна група високого ризику інфікування ВІЛ у Закарпатті – заробітчани / І. С. Миронюк, Г. О. Слабкий // Україна. Здоров'я нації. – 2012. – № 3 (23). – С. 201–205.
5. *Миронюк І. С.* Результати вивчення ролі трудової міграції у поширенні ВІЛ-інфекції в Закарпатті / І. С. Миронюк, В. Й. Шатило // Україна. Здоров'я нації. – 2011. – № 1 (17). – С. 58–62.
6. *Миронюк І. С.* Результати визначення пріоритетних періодів та точок виходу профілактичних програм на регіональну групу підвищеного ризику інфікування ВІЛ в Закарпатській області – трудових мігрантів / І. С. Миронюк // Сучасні проблеми світової медицини та її роль у забезпеченні здоров'я світового співтовариства : матер. міжнар. наук.-практ. конф., м. Одеса, 10–11 травня 2013 р. – Одеса : ГО «Південна фундація медицини», 2013. – С. 67–71.
7. *Миронюк І. С.* Результати визначення стадії епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу в Закарпатській області / І. С. Миронюк, В. Й. Шатило // Україна. Здоров'я нації. – 2012. – № 1 (21). – С. 39–43.
8. *Миронюк І. С.* Стан розвитку епідемічної ситуації з ВІЛ-інфекції/СНІДу в Закарпатській області / І. С. Миронюк, В. В. Брїч, Н. А. Гудюк // Дерматологія та венерологія. – 2012. – № 2 (56). – С. 108–115.
9. *Основні засади створення вертикальної інтегрованої системи індикаторів якості медичної допомоги / В. М. Лехан, О. М. Ліщишина, А. П. Гук [та ін.] // Україна. Здоров'я нації. – 2011. – № 1 (17). – С. 63–73.*
10. *Про єдину систему моніторингу та оцінки ефективності заходів, спрямованих на запобігання поширенню епідемії ВІЛ-інфекції : постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 р. № 1349 [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.*
11. *Про затвердження Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду і підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 роки : Закон України від 19.02.2009 р. № 1026-VI. – К., 2010. – 28 с.*
12. *Про затвердження Національного плану моніторингу та оцінки виконання Загальнодержавної програми забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, лікування, догляду та підтримки ВІЛ-інфікованих і хворих на СНІД на 2009–2013 роки : наказ МОЗ України від 09.02.2012 р. № 97 [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://www.moz.gov.ua>. – Назва з екрана.*
13. *Про схвалення Концепції Загальнодержавної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.05.2013 р. № 356-р. [Електронний документ]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.*
14. *Участь Церков та релігійних організацій України у боротьбі з поширенням епідемії ВІЛ/СНІДу та роботи з людьми, що живуть з ВІЛ/СНІДом (міжконфесійний збірник) / за ред. Л.П. Лапіна. – К., 2008. – 156 с.*
15. *Priority interventions: HIV/AIDS prevention, treatment and care in the health sector. Version 1.2 – April 2009 / World Health Organization HIV/AIDS Department, 2009. – 126 p.*

**Програма протидії
распространению ВИЧ-инфекции/СПИДа
в среде трудовых мигрантов Закарпатья
в сотрудничестве с Украинской
Православной Церковью**

І.С. Миронюк (Київ, Ужгород)

Представлены результаты разработки оригинальной региональной программы протидії распространению ВИЧ-инфекции/СПИДа в среде трудовых мигрантов Закарпатья как региональной группы повышенного риска инфицирования ВИЧ. Программа реализуется в сотрудничестве с Мукачевской епархией Украинской Православной Церкви и адаптирована с учетом основ традиционного христианского учения Православной Церкви.

Ключевые слова: ВИЧ-инфекция/СПИД, трудовые мигранты, Церковь, Закарпатье.

**The program of opposition
of spreading of HIV-infection/AIDS
among labor migrants in Transcarpathia region,
in cooperation with the Ukrainian
Orthodox Church**

I.S. Myronyuk (Kyiv, Uzhgorod)

The article presents the results of original regional program of opposition of spreading of HIV-infection/AIDS among labor migrants in Transcarpathia as regional group with increased risk of HIV infection. The program is implemented in collaboration with the Mukachevo Eparchy of the Ukrainian Orthodox Church and adapted to the foundations of the traditional Christian doctrine of the Orthodox Church.

Key words: HIV/AIDS, migrant workers, the Church, Transcarpathia.

Дата надходження рукопису до редакції: 26.03.2013 р.